

2. Obyvatelstvo

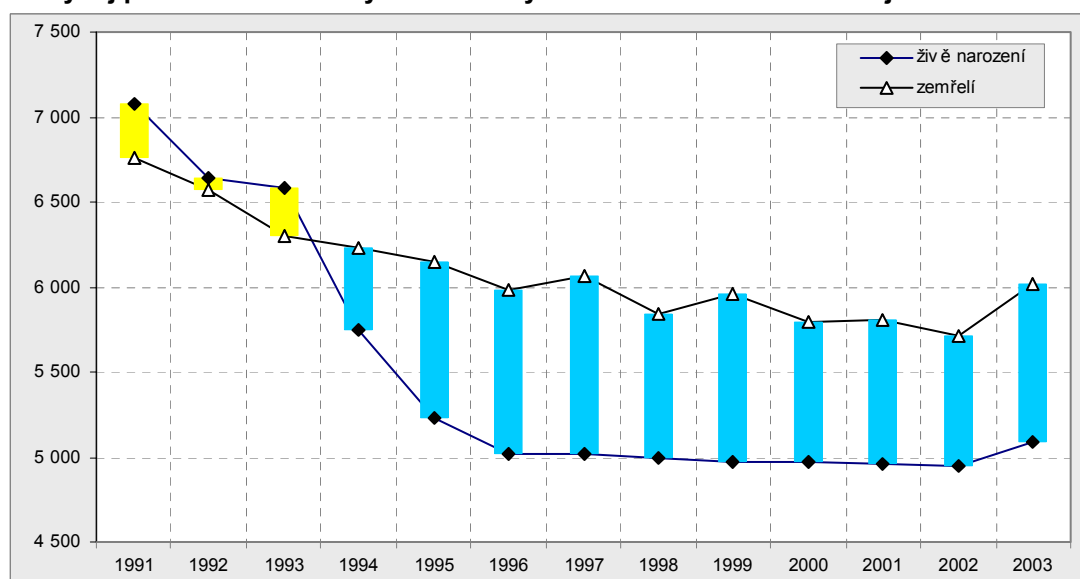
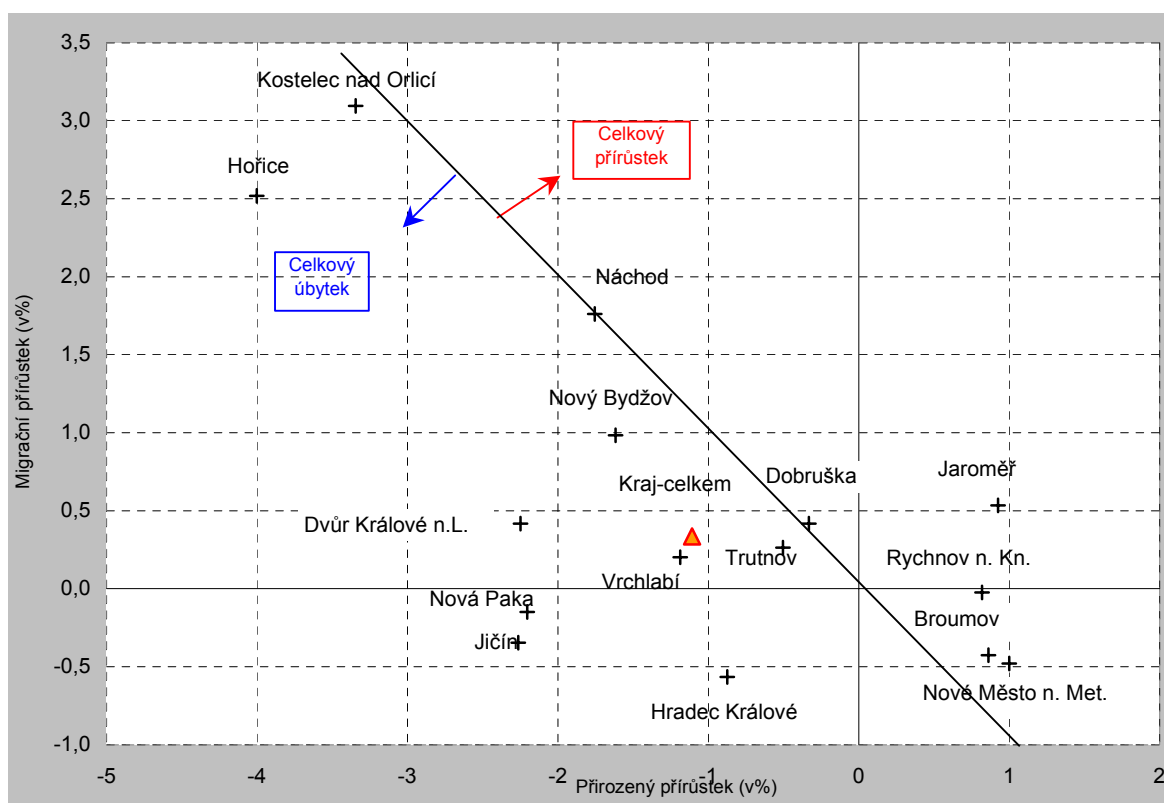
K 31.12. 2003 žilo v Královéhradeckém kraji 547 563 obyvatel, z toho bylo 48,7 % mužů. Z dlouhodobého hlediska měl kraj nejvíce obyvatel při sčítání v roce 1980, celkem 561 385 obyvatel, největší nárůst byl zaznamenán v letech 1970–1980, kdy v důsledku vládních opatření došlo k nárůstu porodnosti. V dalších letech počet obyvatel klesl, především v 90. letech, kdy došlo k výraznému snížení porodnosti.

Celkový počet obyvatelstva za 12 let klesl v kraji o 1,1 %. Situace v jednotlivých správních obvodech se lišila. Pouze ve třetině z nich došlo k nárůstu, nejvýraznější byl ve správním obvodu Jaroměř, naopak největší pokles obyvatelstva doznal správní obvod Nová Paka.

Tab. 4 Dlouhodobý vývoj počtu obyvatel ve správních obvodech a jejich sídlech

	Obyvatelstvo celkem					Přírůstek mezi sčítáními (%)			
	1961	1970	1980	1991	2001	1961 - 1970	1970 - 1980	1980 - 1991	1991 - 2001
Kraj celkem	540 838	540 337	561 385	552 809	550 724	-0,1	3,9	-1,5	-0,4
Správní obvody celkem									
Broumov	18 976	18 382	17 828	17 483	17 684	-3,1	-3,0	-1,9	1,1
Dobruška	20 359	20 054	20 224	19 597	19 533	-1,5	0,8	-3,1	-0,3
Dvůr Králové n. L.	32 039	30 395	30 194	27 724	27 231	-5,1	-0,7	-8,2	-1,8
Hořice	19 459	18 753	18 982	18 203	18 032	-3,6	1,2	-4,1	-0,9
Hradec Králové	117 701	128 681	143 779	145 880	144 361	9,3	11,7	1,5	-1,0
Jaroměř	20 238	19 270	18 918	18 782	19 174	-4,8	-1,8	-0,7	2,1
Jičín	53 605	49 464	49 219	46 923	46 435	-7,7	-0,5	-4,7	-1,0
Kostelec nad Orlicí	25 060	25 072	26 013	24 844	24 516	0,0	3,8	-4,5	-1,3
Náchod	63 084	62 050	63 270	61 330	61 600	-1,6	2,0	-3,1	0,4
Nová Paka	14 370	14 298	13 693	13 524	13 294	-0,5	-4,2	-1,2	-1,7
Nové Město n. Met.	11 456	12 429	14 015	14 344	14 256	8,5	12,8	2,3	-0,6
Nový Bydžov	21 162	19 099	18 214	17 043	17 053	-9,7	-4,6	-6,4	0,1
Rychnov n. Kn.	31 354	31 326	32 993	33 442	34 009	-0,1	5,3	1,4	1,7
Trutnov	65 681	64 450	66 138	65 435	65 542	-1,9	2,6	-1,1	0,2
Vrchlabí	26 294	26 614	27 905	28 255	28 004	1,2	4,9	1,3	-0,9
Sídlo správního obvodu									
Broumov	7 680	7 814	7 834	8 076	8 361	1,7	0,3	3,1	3,5
Dobruška	5712	6 204	6 982	6 893	7 181	8,6	12,5	-1,3	4,2
Dvůr Králové n. L.	16 904	16 828	17 911	16 976	16 381	-0,4	6,4	-5,2	-3,5
Hořice	7 754	8 090	9 251	9 282	9 091	4,3	14,4	0,3	-2,1
Hradec Králové	66 608	80 463	96 145	99 917	97 155	20,8	19,5	3,9	-2,8
Jaroměř	12 396	11 974	12 046	12 557	12 921	-3,4	0,6	4,2	2,9
Jičín	13 176	13 414	16 182	16 803	16 489	1,8	20,6	3,8	-1,9
Kostelec nad Orlicí	6 119	6 052	6 690	6 455	6 180	-1,1	10,5	-3,5	-4,3
Náchod	18 846	19 729	20 713	20 712	21 400	4,7	5,0	0,0	3,3
Nová Paka	8 398	9 043	8 842	9 380	9 299	7,7	-2,2	6,1	-0,9
Nové Město n. Met.	6 741	7 988	9 709	10 220	10 074	18,5	21,5	5,3	-1,4
Nový Bydžov	8 163	7 656	7 545	7 242	7 201	-6,2	-1,4	-4,0	-0,6
Rychnov n. Kn.	7 248	7 936	10 069	11 552	11 736	9,5	26,9	14,7	1,6
Trutnov	25 214	26 046	29 506	31 999	31 997	3,3	13,3	8,4	0,0
Vrchlabí	9 969	11 119	12 419	13 416	13 171	11,5	11,7	8,0	-1,8

Přirozený přírůstek obyvatelstva v kraji (počet živě narozených v porovnání se zemřelými) nabýval kladných hodnot pouze počátkem 90. let (1991–1993), od té doby počet zemřelých vždy převyšoval živě narozené. Ani přírůstky obyvatelstva migrací, které kromě let 2000–2002 byly v kraji kladné, celkové úbytky obyvatelstva neovlivnily. V roce 2003 se v kraji narodilo o čtvrtinu méně dětí než v roce 1991, přičemž nejméně dětí se narodilo v letech 2002 a 2001. Až v roce 2003 byl v kraji zaznamenán mírný nárůst počtu narozených dětí vlivem rodících žen z populačně silných ročníků narozených počátkem 70. let.

Graf 5 Vývoj počtu živě narozených a zemřelých v Královéhradeckém kraji v letech 1991-2003**Graf 6 Přírůstky/úbytky počtu obyvatel v letech 1991–2003**

Věková struktura obyvatelstva se v populaci vytváří dlouhodobým vývojem porodnosti a úmrtnosti, vliv migrace na věkovou strukturu je většinou okrajový. V roce 2003 byla věková struktura obyvatelstva v kraji následující: 15,4 % tvořily děti do 14 let, 69,9 % obyvatelstvo ve věku 15–65 let a zatím nejmenší skupinou bylo obyvatelstvo ve věku nad 65 let, tvořilo 14,7 %.

POROVNÁNÍ SPRÁVNÍCH OBVODŮ

Ve srovnání s rokem 1991 se věková struktura obyvatelstva v kraji změnila v souvislosti se stárnutím celé populace. Poklesl podíl skupiny dětí do 14 let, dvě další skupiny posílily. Největší úbytek dětské složky populace byl ve správních obvodech Nové Město nad Metují a Rychnov nad Kněžnou. Věková skupina 65letých a starších, která v kraji za 12 let vzrostla o 1,5 procentního bodu, doznala největšího nárůstu v obvodech Nové Město nad Metují a Hradec Králové. Vlivem nepříznivé věkové struktury se index stáří od roku 1991, kdy měl hodnotu 63,8 přiblížil hodnotě téměř sto. Znamená to, že v roce 2003 na 100 dětí ve věku do 14 let připadlo 95 osob starších 65 let. Ve většině správních obvodů nepřekročil index stáří sto, pouze ve správním odvodu Hradec Králové byl 106,8. Mezi nejmladší patří obyvatelé správního obvodu Broumov a Rychnov nad Kněžnou, naopak nejstaršími jsou obyvatelé správního obvodu Hradec Králové.

Tab. 5 Struktura obyvatelstva podle věku^{*)}

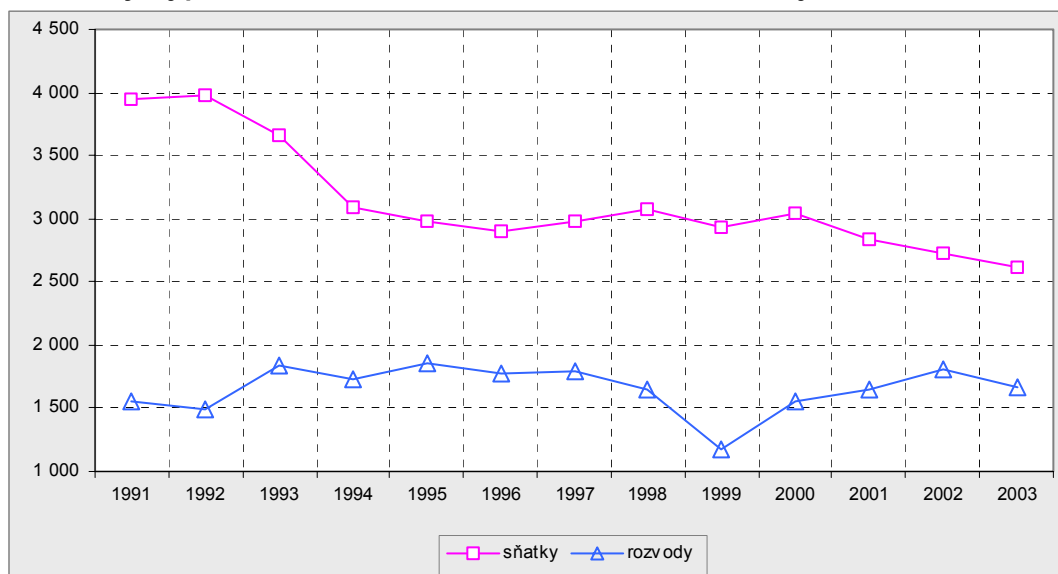
	0 - 14		15 - 64		65 +		Index stáří ¹⁾		Průměrný věk 2003
	1991	2003	1991	2003	1991	2003	1991	2003	
Kraj celkem	20,8	15,4	66,0	69,9	13,2	14,7	63,8	95,0	39,8
v tom správní obvody:									
Broumov	21,8	17,3	67,0	70,2	11,2	12,5	51,5	72,4	38,4
Dobruška	21,5	16,1	64,5	69,2	14,0	14,7	65,0	90,8	39,5
Dvůr Králové n. L.	19,5	15,2	66,3	70,4	14,2	14,4	72,6	94,6	40,1
Hořice	20,3	15,3	64,8	69,5	14,9	15,1	73,6	98,7	40,1
Hradec Králové	20,1	14,5	67,1	69,9	12,8	15,5	63,7	106,8	40,6
Jaroměř	22,4	17,0	64,5	69,2	13,1	13,8	58,4	81,4	38,6
Jičín	20,9	15,3	64,1	69,3	15,1	15,4	72,2	100,6	40,1
Kostelec nad Orlicí	20,3	15,6	65,5	68,7	14,2	15,6	70,0	100,0	40,0
Náchod	20,3	15,6	65,1	69,0	14,6	15,3	71,7	98,1	40,0
Nová Paka	21,2	15,3	64,5	69,7	14,3	15,1	67,3	98,5	40,0
Nové Město n. Met.	21,4	15,3	66,8	70,1	11,8	14,6	55,0	95,5	39,7
Nový Bydžov	20,3	15,9	64,3	68,6	15,3	15,6	75,4	98,2	39,8
Rychnov n. Kn.	22,4	16,4	65,3	70,7	12,3	12,9	54,6	78,8	38,5
Trutnov	21,3	15,7	67,2	71,2	11,5	13,1	54,1	83,9	39,1
Vrchlabí	21,1	15,3	67,3	71,4	11,6	13,4	55,2	87,5	39,4

^{*)} data se vztahují k 3. 3. 1991 (SLDB) a k 31. 12. 2003

¹⁾ počet obyvatel ve věku 65 a více let připadajících na 100 dětí ve věku 0 - 14 let

Změny v naší společnosti po roce 1989 ovlivnily nejen porodnost, ale i další celospolečenské jevy - sňatečnost, rozvodovost a potratovost. V roce 2003 bylo v kraji uzavřeno nejméně manželství od roku 1991. Míra sňatečnosti (počet uzavřených sňatků na 1000 obyvatel středního stavu) poklesla v roce 2003 na 4,8 sňatků. Průměrná hodnota v letech 1991–2003 byla v kraji 5,7 sňatků, v sedmi správních obvodech nedosáhla v tomto období ani krajského průměru.

Graf 7 Vývoj počtu sňatků a rozvodů v Královéhradeckém kraji v letech 1991–2003

Na druhé straně přibývá rozvodů. V letech 1991–2003 se v průměru v kraji rozváděla 3 manželství na 1000 obyvatel středního stavu. Největší rozvodovost vykazuje správní obvod Trutnov a Broumov, kde žije mladší obyvatelstvo kraje.

V letech 1991 – 2003 připadlo v kraji v průměru 11 zemřelých na 1000 obyvatel středního stavu. Nejvyšší míra úmrtnosti byla ve správních obvodech Hořice a Kostelec nad Orlicí.

Tab. 6 Základní demografické údaje v letech 1991–2003^{*)}

	Živě narození	Zemřelí	Přirozený přírůstek	Přírůstek stěhováním	Celkový přírůstek	Sňatky	Rozvody	Potraty ¹⁾
Kraj celkem	9,9	11,0	-1,1	0,3	-0,8	5,7	3,0	5,8
v tom správní obvody:								
Broumov	11,2	10,4	0,9	-0,4	0,4	5,9	3,3	6,0
Dobruška	10,4	10,7	-0,3	0,4	0,1	5,4	2,3	4,8
Dvůr Králové n. L.	9,7	12,0	-2,2	0,4	-1,8	5,3	2,6	5,2
Hořice	9,8	13,8	-4,0	2,5	-1,5	5,4	2,6	5,2
Hradec Králové	9,4	10,3	-0,9	-0,6	-1,4	5,8	3,1	6,5
Jaroměř	11,3	10,4	0,9	0,5	1,5	5,8	3,1	7,0
Jičín	9,7	12,0	-2,3	-0,3	-2,6	5,7	2,8	5,3
Kostelec nad Orlicí	9,8	13,2	-3,3	3,1	-0,2	5,4	2,8	4,8
Náchod	10,0	11,7	-1,8	1,8	0,0	5,8	3,0	5,4
Nová Paka	9,5	11,7	-2,2	-0,1	-2,4	5,1	2,5	4,9
Nové Město n. Met.	10,0	9,0	1,0	-0,5	0,5	5,8	2,7	4,3
Nový Bydžov	10,3	11,9	-1,6	1,0	-0,6	5,1	2,3	5,6
Rychnov n. Kn.	10,8	10,0	0,8	0,0	0,8	5,9	3,0	5,4
Trutnov	10,1	10,6	-0,5	0,3	-0,2	5,9	3,6	6,4
Vrchlabí	9,7	10,9	-1,2	0,2	-1,0	5,5	3,1	5,9

^{*)} průměrná roční hodnota ukazatele za sledované období připadající na 1 000 obyvatel středního stavu

¹⁾ od roku 1992

Počet zemřelých v roce 2003 se proti roku 1994 za kraj jako celek snížil o 3,5 %, ale tento klesající trend nebyl zjištěn zdaleka ve všech správních obvodech. Na území šesti správních obvodů došlo k nárůstu počtu zemřelých, ve správním obvodu Nový Bydžov o více než čtvrtinu.

Tab. 7 Zemřelí podle vybraných příčin smrti v letech 1994 – 1998 a 1999 – 2003

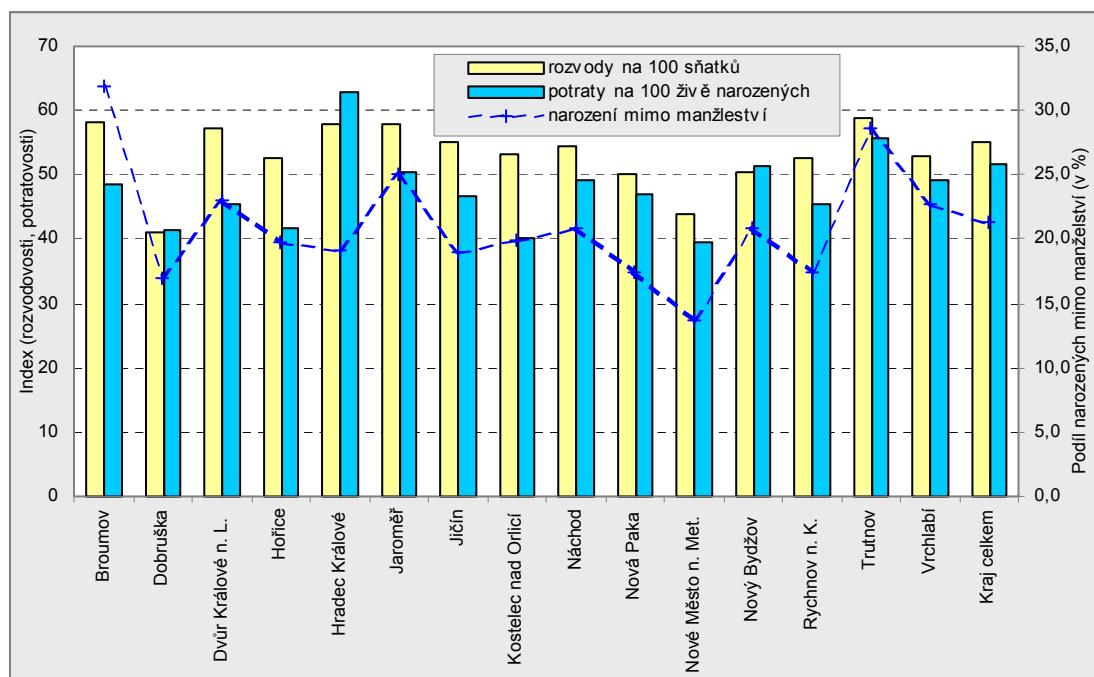
	Celkem		Novotvary		Nemoci oběhové soustavy		Nemoci dýchací soustavy		Nemoci trávicí soustavy		Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti		z toho sebevraždy	
	1994 - 1998	1999 - 2003	1994 - 1998	1999 - 2003	1994 - 1998	1999 - 2003	1994 - 1998	1999 - 2003	1994 - 1998	1999 - 2003	1994 - 1998	1999 - 2003	1994 - 1998	1999 - 2003
Kraj celkem	30 278	29 288	7 372	7 348	17 036	15 998	1 326	1 514	935	935	2 070	1 916	484	453
v tom správní obvody:														
Broumov	925	869	204	192	571	516	44	44	19	28	40	54	11	10
Dobruška	1 055	999	244	227	609	596	42	38	25	20	91	73	27	19
Dvůr Králové n. L.	1 711	1 525	420	370	998	875	47	49	65	56	125	96	22	27
Hořice	1 254	1 166	266	252	741	671	65	65	41	34	78	78	22	18
Hradec Králové	7 469	7 207	1 887	1 926	4 100	3 799	346	455	254	190	495	463	108	110
Jaroměř	943	935	197	241	570	506	36	45	36	27	64	71	9	14
Jičín	2 769	2 695	671	666	1 571	1 500	125	133	75	94	199	164	51	40
Kostelec n. Orlicí	1 636	1 493	340	306	980	883	82	58	38	54	107	88	21	16
Náchod	3 535	3 475	841	864	2 018	1 995	172	172	92	93	220	201	50	43
Nová Paka	765	759	168	183	463	408	30	39	19	22	56	62	16	10
Nové Město n. Met.	650	590	170	154	340	311	20	25	25	24	51	50	16	19
Nový Bydžov	931	1 006	232	246	508	561	49	49	32	22	64	70	19	17
Rychnov n. Kn.	1 688	1 551	399	385	938	826	86	89	44	52	103	98	32	26
Trutnov	3 386	3 466	935	956	1 803	1 728	123	196	120	133	238	229	54	62
Vrchlabí	1 561	1 552	398	380	826	823	59	57	50	86	139	119	26	22

POROVNÁNÍ SPRÁVNÍCH OBVODŮ

Na prvním místě v příčinách úmrtí zůstávají nemoci oběhové soustavy, z dlouhodobého hlediska jejich počet postupně klesá, narůstají však případy úmrtí na novotvary. Jestliže v roce 1994 podíl úmrtí na novotvary v kraji představoval 22,9 % z celkového počtu zemřelých, v roce 2003 tento podíl vzrostl na 24,9 %. Jsou však správní obvody, které se přibližují 30% hranici, správní obvod Jaroměř, Hradec Králové a Trutnov. Třetí nejrozšířenější příčinou úmrtí jsou vnější příčiny, tj. úmrtí, která nenastala přirozenou cestu, ale vznikla následkem úrazu, otravou, dopravní nehodou, napadením, vraždou a sebevraždou. Počet zemřelých z této příčiny za posledních deset let v kraji klesl o 15,6 %. Neopominutelnou skupinou jsou sebevraždy, jejichž počet od roku 1994 klesl o necelou čtvrtinu v kraji (z 123 v roce 1994 na 94 v roce 2003). Téměř čtvrtina sebevražd v tomto období se týkala správního obvodu Hradec Králové.

Relativní ukazatele jako rozvody na 100 sňatků, potraty na 100 živě narozených a narození mimo manželství popisují některé sociálně patologické jevy v letech 1998–2003. V kraji připadlo v průměru 55 rozvodů na 100 uzavřených sňatků, tzn. že na každé druhé nově uzavřené manželství připadlo jedno rozvedené. Z jednotlivých správních obvodů nejvíce rozvodů bylo ve správním obvodu Trutnov, kde žije mladší obyvatelstvo, nejméně ve správním obvodu Dobruška. Od devadesátých let došlo k poklesu intenzity umělého přerušování těhotenství, přesto připadá v kraji v letech 1998–2003 v průměru 52 potratů na 100 živě narozených dětí. Z pohledu správních obvodů vysoko nad krajským průměrem je správní obvod Hradec Králové, což ukazuje na odlišný životní styl v krajské metropoli oproti venkovu. Mimo manželství se v kraji za posledních šest let narodila více než pětina dětí, nejvíce ve správním obvodu Broumov (téměř třetina), což lze vysvětlit mladou populací, která zde žije.

Graf 8 Srovnání úrovně sociálně patologických jevů v letech 1998–2003

Další významnou charakteristikou populace je nejvyšší dokončený stupeň **vzdělání u obyvatelstva staršího 15 let**. Zvyšujícím se počtem absolventů středních a vysokých škol, na druhé straně pak snižováním četnosti osob se základním vzděláním (což souvisí s úbytkem obyvatelstva nejstarších populačních ročníků), došlo v rozmezí let 1991 a 2001 v kraji k dalšímu výraznému růstu úrovně vzdělání obyvatelstva. O téměř devět tisíc se zvýšil počet absolventů vysokých škol, jejich podíl vzrostl z 5,8 % v roce 1991 na 7,5 % v roce 2001. Z hlediska správních obvodů měl nejvyšší úroveň vzdělání obvod Hradec Králové s nejnižším podílem občanů se základním vzděláním (19 %) a nejvyšším podílem absolventů vysokých škol (11,5 %). Poměrně vysoká úroveň vzdělání byla ve správním obvodu Nové Město nad Metují, pětina osob měla základní vzdělání a 7,7 % vysokoškolské vzdělání. V obvodech s nejvyššími podíly občanů se základním vzděláním ve správních obvodech Broumov a Nový Bydžov byly zjištěny i nejnižší podíly vysokoškoláků (3,7 %, resp. 4,3 %).

Tab. 8 Obyvatelstvo patnáctileté a starší podle nejvyššího ukončeného vzdělání

v %

	2001						1991	
	základní a neukončené, včetně bez vzdělání	vyučení a střední odborné bez maturity	úplné střední s maturitou	vyšší odborné a nástavbové	vysokoškolské včetně vědecké přípravy	nezjištěno	úplné střední s maturitou	vysokoškolské ¹⁾
Kraj celkem	22,9	39,7	25,2	3,6	7,5	1,1	23,1	5,8
v tom správní obvody:								
Broumov	28,4	44,2	19,9	2,8	3,7	1,1	17,0	2,9
Dobruška	23,4	40,6	24,9	3,6	6,8	0,7	21,9	5,3
Dvůr Králové n. L.	25,1	42,1	22,8	3,1	5,9	1,0	20,0	4,1
Hořice	22,0	43,1	24,8	3,6	5,9	0,7	21,7	4,6
Hradec Králové	19,0	35,1	28,6	4,3	11,5	1,5	27,7	9,4
Jaroměř	25,5	42,1	21,9	3,4	6,1	1,2	20,3	4,8
Jičín	24,5	40,6	24,4	3,2	6,6	0,8	21,4	5,0
Kostelec n. Orlicí	22,8	42,5	24,7	3,2	6,0	0,9	21,8	4,5
Náchod	22,5	40,7	25,8	3,6	6,4	1,0	23,3	4,7
Nová Paka	21,7	43,4	24,3	3,7	6,0	0,7	21,8	4,7
Nové Město n. Met.	20,7	39,6	27,7	3,6	7,7	0,7	25,9	5,9
Nový Bydžov	29,1	42,7	20,2	2,6	4,3	1,2	17,3	3,1
Rychnov n. Kn.	23,6	40,2	24,8	3,7	6,3	1,4	22,1	4,8
Trutnov	25,2	41,2	23,3	3,1	6,0	1,2	21,2	4,6
Vrchlabí	26,6	40,6	22,3	3,7	5,6	1,3	20,8	4,3

¹⁾ v roce 1991 se vědecká příprava nezjišťovala

Zdroj: SLDB

Graf 9 Podíl osob ve věku 15 a více let s ukončeným vysokoškolským vzděláním

